
Ad Knotter

TEN GELEIDE

Voor u ligt de zestigste editie van het jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg. Tot nu toe werd het jaarboek uitgegeven in eigen beheer, maar met ingang van deze editie wordt de uitgave verzorgd door Uitgeverij WBooks in Zwolle. Het SHCL werkte al vaker tot volle tevredenheid samen met WBooks, onder meer met de prachtuitgave *Limburg Kolenland* die eerder dit jaar verscheen in het kader van het Jaar van de Mijnen. Voor het jaarboek heeft WBooks voor een vergelijkbaar fraaie vormgeving gezorgd. Daarvoor tekende opnieuw vormgeefster Lori Lenssinck, Voorheen De Toekomst, te Wageningen. Wij hopen met deze nieuwe uitgever en vormgeving meer belangstellenden te bereiken, ook buiten Limburg. De inhoud van het jaarboek is die belangstelling naar onze mening meer dan waard. Deze verandering heeft tot gevolg dat het jaarverslag van het SHCL over het voorafgaande jaar voortaan niet meer in het jaarboek wordt opgenomen, maar afzonderlijk wordt uitgegeven. Het verslag over 2014 is in juli 2015 rondgestuurd aan donateurs en andere belangstellenden en is te raadplegen op onze website www.shclimburg.nl.

Het jaarboek verschijnt vanouds onder de titel *Studies over de sociaaleconomische geschiedenis van Limburg* en die titel wordt ook voor deze nieuwe uitgave gehandhaafd. In het jaarboek publiceren wij wetenschappelijke artikelen over historische aspecten van de Limburgse samenleving in de breedste zin van het woord, hoofdzakelijk betreffende de laatste twee eeuwen, maar soms ook over vroegere perioden, toen er van een provincie Limburg nog geen sprake was. De geschiedenis van Limburg als grensgebied is nauw verbonden met die van de omliggende regio's in België en Duitsland, in wat tegenwoordig de Euregio Maas-Rijn heet. Wij publiceren daarom regelmatig over de aangrenzende gebieden Belgisch-Limburg, Luik en het Rijnland, vooral als er een relatie is met de Nederlands-Limburgse geschiedenis. In het voorliggende jaarboek is dat het geval met twee artikelen. Het eerste is van de hand van landschapshistoricus Maurice Paulissen over zogenoemde kinkenwegen. Daarover werd door voerlieden en handelaren, 'kinken' genaamd, graan en kolen vervoerd met paarden als lastdier. Tot in de negentiende eeuw bestond er een op deze basis georganiseerd systeem om graan te transporteren vanuit Zuid-Limburg naar de graanmarkt in Aubel in het Land van Herve bezuiden het huidige Limburg. Het systeem raakte in onbruik door de opkomst van de spoorwegen en de scheiding van België en Nederland in 1839.

Het tweede grensoverschrijdende artikel is van de hand van de Gentse historica Maria De Waele en heeft die scheiding juist als uitgangspunt. Het gaat over de pogingen van de Belgische regering tijdens en na de Eerste Wereldoorlog om Nederlands-Limburg (*le Limbourg cédé*), Zeeuws-Vlaanderen en het groot-hertogdom Luxemburg in te lijven (naast het oorspronkelijk Pruisische, maar

toen inderdaad door België geannexeerde gebied rondom Eupen en Malmédy). Over de repercussies van dit Belgische annexionisme in Nederlands-Limburg is al veel gepubliceerd, maar dat werd niet in de bredere context geplaatst van de Belgische annexionistische politiek in het algemeen. De Waele neemt de ook in eigen land omstreden rol van de belangrijkste heraut van het annexionisme Pierre Nothomb onder de loep en weet zo en passant veel van de achtergronden daarvan duidelijk te maken.

Het omvangrijkste artikel in dit jaarboek is een coproductie van historicus Maurice Heemels en kunsthistoricus Rob Dückers. Heemels publiceerde al eerder over begraafcultuur in ons jaarboek en neemt nu samen met Dückers de grafmonumenten op de Roermondse begraafplaats 'Nabij Kapel in 't Zand' onder de loep. Op basis van een complete inventarisatie geven zij een beschrijving van alle toegepaste kunststijlen tussen 1870 en 1940. Voor elke stijl nemen zij een foto op met een uitvoerige beschrijving van een voor die stijl kenmerkend grafmonument, met waar mogelijk informatie over de begraven persoon en de makers van het monument. Telling van het aantal monumenten per stijl en de chronologie van de toepassing ervan leidt tot de conclusie dat het neoclassicisme het meest voorkwam, ook voor katholieke overledenen, hoewel de neogotiek meestal met de katholieke herleving in de negentiende eeuw wordt geassocieerd. De neogotiek werd minder toegepast dan men in de stad van Pierre Cuypers als voorvechter daarvan zou verwachten. Door de monumentaliteit van de neogotiek vallen grafmonumenten in die stijl wel meer op, ook al omdat zij vaker voorkomen in het centrum van de begraafplaats rondom de zogenoemde bisschoppenkapel. In de twintigste eeuw werd art deco populair als grafstijl.

De laatste jaren verschenen vrij veel publicaties over Limburg tijdens de Tweede Wereldoorlog, onder meer de mooie studie van Herman van Rens over de jodenvervolgung in Limburg uit 2013. Jos Perry kiest een originele invalshoek door egodocumenten, zoals dagboeken en memoires, van degenen die het hebben meegemaakt te onderzoeken. Deze bronnen geven informatie over gebeurtenissen en wederwaardigheden in Limburg zelf, maar ook daarbuiten. Ze geven bovendien inzicht in de wijze waarop die belevenissen werden ervaren en geïnterpreteerd. Daarmee komt de dagelijkse werkelijkheid van de bezettingsjaren dichterbij dan uit andere bronnen, bijvoorbeeld die van de overheid.

Het jaarboek wordt, zoals voorheen, afgesloten met een fotokatern, dit keer over het nu verdwenen Roermondse koelhuis, waarin tot 2004 zuivelproducten werden opgeslagen. Het was in 1932 opgericht door de Zuid-Nederlandsche Zuivelbond (ZNZ), de Coöperatieve Roermondsche Eiermijn (CRE) en

de Coöperatie Veilingvereniging (CVV). Aanvankelijk werden er naast zuivelproducten ook eieren, groenten en fruit opgeslagen. Opslagcapaciteit in een koelhuis betekende dat de deelnemers in tijden van lage afzetprijzen hun goederen in eigen beheer konden opslaan en de afzet konden uitstellen tot het moment waarop prijzen weer opliepen. Het fotokatern is samengesteld door Frans Savelkouls, oud-medewerker van het koelhuis.